

תורה שבכתב

הפצת ועידוד לימוד התורה הקדושה עם פירוש רש"י

יו"ל לוימיו רבבות אלפי ישראל ע"י קרן תר"ג לטובת נשמת הרבני הנניד הנכבד הרה"ח ר' אריה (לייבל) ברה"ח ר' יונה רובין ז"ל

פטרונות שעשועי התורה לימי החנוכה בעמוד ד'

פרשת ויחי | שבת תשפ"ה | גיליון נ"ב (שנה ב')

שבת של תורה פנינים מאירים לשולחן השבת

עין נמוכה ועין טובה

על הכתוב בפרשת השבוע (בראשית מז, כ) **כָּךְ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יְשַׁמְךָ אֱלֹקִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה**, כותב רש"י: 'הבא לברך את בניו, יברכם בברכתם, ויאמר איש לבנו ישימך אלקים כאפרים וכמנשה'. בספרו 'אגרא-דזכרה', כותב הרה"ק רבי צבי אלימלך מזיינוב ז"ע, הסבר נפלא השופך אור על ברכת 'ישימך אלקים כאפרים וכמנשה':

שתי מידות יסודיות צריך אדם לקנות לעצמו. האחת - הענווה, והשנייה - התרחקות מקנאה. מצד אחד, אם התברך במעלות שונות מאחרים, אל ירום לבבו על אחיו, רק יזכור שכל מעלותיו הן מתנות שמים. ומנגד, אם רואה אחרים שהתברכו במעלות יותר ממנו, לא יקנא בהם, אלא יאמין שהקב"ה יודע מה טוב ומתאים לכל אחד.

שתי מעלות אלו ראה יעקב במנשה ואפרים בשעה שנתן את ידו הימנית על אפרים. מצד אחד - מנשה לא קינא באחיו הקטן שזכה למעלה יותר ממנו, ומצד שני - אפרים לא התנשא על אחיו כשהוא זכה למעלה יותר ממנו.

'כך יברך ישראל ישימך אלקים כאפרים וכמנשה!' זאת היא הברכה שכל אב מברך את בניו, שיחיו באהבה ואחוה, כאפרים - בלי התנשאות על יתר האחים, וכמנשה - בלי קנאה באחים.

סגנת הויכוחים

על הכתוב בפרשת השבוע (בראשית נ, יג) **וַיִּקְרַב אֹתוֹ בְּמִעְרַת שְׂדֵה הַמִּכְפֵּלָה אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם**, מסופר בגמרא (סוטה יג, א) שכאשר הגיעו למערת המכפלה בא עשיו וטען שהחלקת הקבר שייכת לו. הם החלו להתווכח עמו, עד שטענו שיש בידם שטר המעיד על רכישת הקבר, ושלחו את נפתלי להביא את השטר ממצרים. עמד שם חושים בן דן, שהיה כבד שמיעה, והוא בירר מה פשר העיכוב. כשהבין שעשיו מונע את הקבורה, תמה ושאל: 'זכי עד שיתזוור נפתלי ממצרים יהיה אבי אבא מוטל בביוון?!' מיד נטל מקל והכה את עשיו בראשו והרגו.

השאלה הנשאלת: מדוע מלבד חושים שהיה נכד ליעקב, לא היה אפילו אחד מבני יעקב שיתעורר ויעקב יתבע את כבוד אביו המונח בביוון?

תירוץ מטלטל ענה הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל: האחים החלו להיכנס לויכוחים עם עשיו, ואמנם הם סברו שבכל דיבור הם משכנעים את עשיו בצדקתם, אבל טבע האדם שכאשר הוא נכנס לדיונים וויכוחים, הריהו מתרגל גם למצב הגרוע ביותר, והוא מאבד את המבט הצלול על העוול הזועק. רק חושים, שהיה כבד שמיעה ולא השתתף בוויכוחים, הוא ראה בבירור את המצב המביש, וזעק 'אבי אבא מוטל בביוון?!'.

והמסר בעבורנו: עם היצר הרע לא נכנסים לפלפולים וויכוחים. רק אומרים לו נחרצות: 'לא!'

אוצר התורה יהלומים מתוך הפרשה

ויהי ימי יעקב שני חייו (מז, כח)

יום אחד של הצדיק חשוב כמו שנה תמימה אצל איש פשוט, לפי שהצדיק ביום אחד פועל רבות בתורה ובמצוות. לכך נאמר: ויהי ימי יעקב - 'שני חייו', הימים שלו נחשבו כמו שנים ארוכות. (בן איש חי, להגה"ק רבי יוסף חיים מבגדאד זי"ע)

אשר לקחתי מיד האמרי בחרבי וביקשתי (מז, כב) היא חכמתו ותפלתו (רש"י) 'חכמתו - ותפלתו', נדרשת חכמה מיוחדת לדעת על מה להתפלל, ולא להיות כאותו בן המלך שגורש מארמון אביו ובעת רצון ביקש מהמלך מגפיים, ולא ביקש לשוב לארמון. (הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל)

ויצא מנחה פי טוב ואת הארץ פי נעמה ויש שכמו לסבל (טו, טו) האדם זוכה למנוחה ונעימות אמיתית בחייו, כאשר יצא מן הסבל - כשהוא מתרגל לסבל את הכל. אדם סבלן הוא האדם הזוכה לרוגע ומנוחה. (הרה"ק רבי יצחק מוארקא זי"ע)

שערי תורה מבט מסכם ומבוא לפרשת השבוע

פרשת ויחי, הנועלת את חומש בראשית, עוסקת באחרית ימיו של יעקב, כשיוסף מביא אליו את בניו שיברכם, ויעקב אוסף את בניו לברכם ולגלות להם עתידות, אחר כך הוא נאסף אל עמו ובניו מעלים אותו לקבורה במערת המכפלה.

בקשת יעקב להיקבר בקברי אבותיו • ברכת יעקב למנשה ואפרים • מתנת העיר שכם ליוסף • תוכחת מוסר לראובן שמעון ולוי • ברכות יעקב לבניו וגילוי עתידות • מיתת יעקב והבכי עליו • קבורת יעקב במערת המכפלה • יוסף מפיס את אחיו שלא ינקום בהם • צוואת ומיתת יוסף.

גדול ממצרים לקבור את יעקב, בדרך הם עוצרים בג'ורן האטד' ועורכים שם מספד ומתאבלים שבעה ימים, כשמלכי ננען מניחים כתריהם על ארון יעקב. אחר כך נקבר יעקב במערת המכפלה.

ז. הכל לטובה

אחרי מות יעקב, חוששים האחים מנקמת יוסף, ושולחים את בני בלהה לומר ליוסף בשם יעקב שימחל לאחיו. יוסף מרגיע אותם שהכל היה מאת ה' לטובה, ומבטיח לפונם אותם.

ח. פקד יפקוד

יוסף זכה לראות ולגדל דור רביעי במצרים. ולפני מותו הוא אומר לאחיו שאלקים יפקוד אותם להוציאם ממצרים ולהביאם לארץ ננען, ומבקש מהם להישבע שעליו את עצמותיו לקבורה בארץ. יוסף מת בן 110 שנים, ואחרי שחנטו אותו הניחוהו בארון.

מבט על פרשת שמות הבעל"ט:
פרשת שמות, עוסקת בתקופה בת שמונים שנה, תקופת הגלות והשעבוד, הגזירות והצרות, שסבלו היהודים במצרים, אך היא גם פרשת תחילת הגאולה, כאשר הקב"ה שומע את שוועת ישראל ושולח את משה לגאול אותם.
נושאי הפרשה: התרבות ישראל • הגזירות והשעבוד • שכר לשפרה ופועה • משה בתיבה • הריגת הנוגש המצרי • בריחת משה למדין • ההתגלות בסנה • מילת אלעזר • דברי משה לפרעה • התגברות הצרות • תרעומת העם על משה ואהרן

מה בפרשה:

נושאי הפרשה:

א. שבועת יוסף

לקראת מותו מבקש יעקב מיוסף שישבע לו שלא יקברו במצרים, אחרי כן משתחוה יעקב לצד ראש המיטה.

ב. קבר רחל

כשיעקב נחלש, מביא יוסף אליו את בניו כדי להתברך. יעקב מודיע לו ששבטו יתחלק לשני שבטים - מנשה ואפרים, ומנמק את קבורת רחל בדרך, כדי שתתפלל על בניה בגלות.

ג. מנשה ואפרים

יוסף מעמיד את מנשה וימין יעקב ואפרים לשמאלו, אך יעקב הופך את ידיו ומניח את ימינו על אפרים ושמאלו על מנשה, ומברכם. כשיוסף מבקש מאביו להניח את ימינו על מנשה, מסרב יעקב בנימוק שאפרים יגדל יותר, כשייצא ממנו יהושע בן נון. אחר כך מעניק יעקב ליוסף את העיר שכם.

ד. תוכחות וברכות

לפני מותו רצה יעקב לגלות לבניו את הקץ, אך כשנסתלקה ממנו שכניה אמר דברים אחרים. תחילה הוכיח את ראובן שמעון ולוי, ואחר כך בירך את שאר בניו בפרטיות.

ה. הנישה ובכיה

אחרי שיעקב נאסף אל עמו, מצווה יוסף לרופאים לחנוט אותו במשך 40 יום, במהלכם בוכים המצריים עליו, ואחר כך בוכים עוד 30 יום.

ו. לוייה והספד

אחרי קבלת רשות מפרעה יוצא יוסף עם מחנה

היום של תורה מעלת וחשיבות לימוד חומש ורש"י אוצר בלום של יראת שמים

'במקומות שיש בדברי רש"י משום התעוררות בעבודת השי"ת ביסודות האמונה ובהליכות החיים, יעצור קמעה וירחיב את הדיבור על יסוד דברי רש"י. בפירוש רש"י יש אוצר בלום של יראת שמים, ולימוד רש"י מטהר ומקדש ומרומם את הנפש, וצריכים ללמוד דבריו בהתלהבות בבחינת 'כל עצמותי תאמרנה', כדי שיחדרו הדברים היטב ויחרטו בחדרי הלב'. (ארחות אהרן, משנת החינוך)

נישא השבוע:

כח התפילה

אשר לקחתי מיד האמרי בחרבי ובקשתי (מח, כב) בחרבי ובקשתי - היא חקמתו ותפלתו (רש"י)

הכרת והבנת מושג בתורה

לב דעת

גורן האטד

פמליית המלווים המלווית יעקב אבינו, לא הלכה היישר אל העיר חברון, אלא הלכו תחילה אל 'גורן האטד', שם הספידו את יעקב והתאבלו עליו שבעה ימים, עד שיושבי הארץ קראו למקום בשם 'אָבֶל מַצְרִים'.

הגורן - שטח מישורי המשמש לדישת תבואה, היה מוקף בקוצים הנקראים 'אטדים', ולכן נקרא 'גורן האטד'. ולפי המדרש - מושם שמלכי כנען הקיפו את ארונו של יעקב בכתיריהם, כגורן המוקף גדר קוצים.

'גורן האטד' נמצא בעבר הירדן כמבואר בתורה, ויש המפרשים שהכוונה על מזרחו של הירדן, כך שהם האריכו והלכו ממצרים עד מזרח ארץ ישראל, ומשם חצו את הירדן (רבנו מיוחס; העמק דבר ועוד). אולם אחרים נוקטים שהכוונה לעבר המערבי של הירדן, וכל הארץ נקראת עבר הירדן. יש המצביעים על מיקומו סמוך לים הגדול, בדרום-מערב ארץ ישראל (שימה בפיהם), ויש הטוענים שמקומו המדויק נמצא 33 קילומטר דרומית לחברון, ו-14 קילומטר מערבית לים המלח (אדמת קודש).

ועיניים לראות

הבנת מילה אחת בתורה

סוד

המילה 'סוד' משמשת בדרך כלל במשמעות של ידיעה הנשמרת בחשאי, כך למשל בפסוק (משלי יא, יג) הוֹלֵךְ רָכִיל מְגַלֵּה סוֹד וְנִגְמָן רִיחַ מִכֶּסֶף דָּבָר.

אולם בפסוקים רבים המילה 'סוד' מתפרשת במשמעות של 'התאספות לטכס עצה', כך בפרשת השבוע בפסוק (בראשית מט, ו) בַּסֹּדִים אֶל תָּבֵא נַפְשִׁי, מבאר רש"י שהכוונה על התאספות שבט שמעון אצל משה במעשה זמרי, וכחשבר המזרחי, שהמילה "בסודם" פירושו "בעצתם", כמו (ירמיהו טו, יז) 'לא ישבתי בסוד משחקים' - כשהם מתחברים יחד לשחוק.

ואזניים לשמוע

כללי רש"י הק' בדקדוק הלשון

ישוב או מושב

'ברוכים הבאים למושב בית נחלאיל', נכתב על השלט בשער הכניסה, ובשולי השלט הופיע הלוגו: 'מועצת הנהלת היישוב'.

בעודם גוררים את המזוודות אל האכסנייה, פנה האב אל בנו הניקב ואמר לו: 'שים לב, את המקום ניתן לכנות גם בשם 'מושב', וגם בשם 'יישוב', במהלך השבת נלמד את רש"י בפרשת ויחי (מט, י), ותגלה דבר מעניין הנוגע גם לשינוי השמות הללו.

רש"י מזכיר את המושג 'יעקב נופל' [או 'סוד נופל'], וביאור הדברים: רוב המילים בלשון הקודש יש להם שורש ['סוד' או 'עיקר'] בן שלש אותיות. בדרך כלל, אותיות השורש מופיעות בכל ההטיות של המילה. לדוגמה שלש אותיות השורש ל.מ.ד. ויפיעו תמיד בכל הצורות [לימוד, ילמד, התלמד, וכו'].

אבל יש שורשים שהאות הראשונה 'נופלת', כלומר חסרה, בחלק מההטיות של המילה, כגון השורש י.ש.ב. אמנם בחלק מההטיות של המילה, כגון: 'התיישב', 'יושב', 'ישוב' וכו' מופיעות כל שלשת אותיות השורש, אבל בחלק מההטיות, כגון: 'מושב', 'שב', 'נשב', נמצאות רק האותיות ש.ב. ואילו האות הראשונה 'י' איננה.

לימוד גדול מלמדנו רש"י הקדוש: יעקב אומר שהוא לקח את הבכורה מיד עשיו הוא משתמש בביטוי 'בחרבי ובקשתי', כאשר כוונתו אינה לחרב וקשת כפשוטו, אלא לחכמה ותפילה, כי אצל יהודים מאמינים, התפילות הם החרב והקשת האמיתיים. רק בכוח התפילה לה' זוכים לכל דבר!

למען נצעד לאורם של דברי רש"י אלו, נציג את מחרוזת הסיפורים שלפנינו, מהם נתחזק באמונה בכוחה של תפילה, לחולל ישועות ולפעול כל טוב.

זעקה בפרדס החשוך

אברך שעברו כמה שנים מנישואיו וטרם זכה לחבוק בן, שפך את לבו באוזני הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל, שמע הרב את הדברים וכבר באותו הלילה עשה מעשה. בחצות הלילה הופיע הרב בבית האברך, ונקש מספר נקישות.

'מה לרבינו בבית בשעה כה מאוחרת?' שאל האברך הנבוך, אך הרב לא ענה מאומה רק פקד עליו להתלוות עמו אל רכבו הפרטי.

הוא נכנס אחרי הרב אל הרכב. הם יצאו מהעיר והחלו לנסוע בעלטה בין הפרדסים. כשהגיעו ליד אחד הפרדסים עצר הרב את הרכב, ואמר לאברך: 'אתה רוצה ילד?' 'וודאי!' רוצה מאוד!' השיב האברך. אם כן - ענה הרב - היכנס לפרדס החשוך, תתפלל להקב"ה שאתה רוצה ילד. בעוד כחצי שעה אבוא לאסוף אותך.

אחר כחצי שעה חזר הרב ומצא את האברך ממתין לו שם. הביט הרב בפניו וקבע: 'סלח לי יקירי, אתה לא התפללת תפילה אמיתית! זו לא תפילה לילדים! אני משאיר אותך כאן שנית, אך הפעם תפציר, תתחנן, תזעק מעומק הלב! ואני חוזר בעוד כשעה' - הורה הרב ונעלם מהמקום.

כעבור שעה שב הרב, אך הפעם לא מצא את האברך. המתין הרב עוד כחצי שעה, והנה מתקרב האברך בצעדים הססניים, מנסה להסתיר סימני בכי, אך עיניו האדומות הסגירו הכל. הפעם התפלל באמת ממעמקי הלב.

וכעבור שנה - נפקד בכך!

תפילה באישון לילה

בימי בחרותו של מרן הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, אירע פעם שהוא חלה במחלה קשה, באמצע הלילה בהילוו

תפילה על כל דבר

יהודי אחד שוחח פעם עם הסבא מקלם, הגה"צ רבי שמחה זיסל זצ"ל, ותיאר לפניו את שבונו של אדם מסוים, בין השבחים אמר בהתפעלות: 'אני עומד סמוך אליו בבית הכנסת בתפילתו, והבחנתי כי הוא מקצר מאוד בברכות הנוגעות לצרכי החיים, פרנסה ורפואה, ורק בברכות העוסקות בגאולה, בנין ירושלים וביאת המשיח, הוא מרבה בכייה! ממש בן עליה!'

נענה הסבא מקלם ואמר: 'אין בכך שום שבח! הקיצור אצלו בבקשת הפרנסה והבריאות, אינו נובע ממדרגות גבוהות, רק כי נדמה לו שבונוש זה הינו יכול להסתדר לבד, הוא רק צריך מעט עזרה מהקב"ה ואינו רואה צורך להאריך בתפילה, לעומת זאת בבנין ירושלים ובביאת המשיח ברור לו כי אין ביד האדם לפעול כלום ולכן הוא מאריך בתפילתו. אבל אם היה יודע ומבין ששום דבר הוא לא יכול להשיג ללא תפילה, היה מבין שצריך להאריך בכל הברכות!

חכמת התורה

אמרות חכמה ופניני שפר מגדולי הדורות על פרשת השבוע

המצריים באדמה...

ויחי יעקב בארץ מצרים (בראשית מח, כז)

בתקופה שקדמה למלחמת ששת הימים, בשנת תשכ"ז, היו יושבי ארץ הקודש נתונים בחרדה רבה מפני הצוררים העומדים עליהם לכלותם, ובפרט המצריים. באותה שנה בפרשת ויחי, נענה החסיד רבי מרדכי ברוך גייגר ז"ל, ואמר בדרך צחות לפני רבו כ"ק האדמו"ר בעל אמרי חיים מויד'ניץ זצ"ל: 'ויחי יעקב' - כל דוע יעקב יחיו לאורך ימים. ואילו "בארץ - מצרים" - כל המצריים ייקברו בארץ...

אלו ואלו נשרפין...

פרך את הנָּעֲרִים (בראשית מח, טז)

בעל בן איש חי זי"ע בספרו 'עוד יוסף חי' (פרשת מטות) מספר על בית הכנסת אחד בו נהג החזן בכל יום לסיים בקול נעים את המשנה בפרק איזהו מקומן: 'אלו ואלו נשרפין בבית הדשן'. התפלל שם יהודי עם-הארץ שחשב שמילים אלו הן ברכות נפלאות, ולכן בכל ליל שבת היה מניח את ידיו על ראש בנוי ובירכם בקול נעימה: "אלו ואלו נשרפין בבית הדשן"...

מקושיא לא מתים...

ויגוע ויאסף אל עמיו (בראשית מט, לג) יעקב אבינו לא מת (רש"י)

ראשי הישיבות נהגו לומר, שגם כאשר מתעוררת קושיא במהלך הלימוד, ניתן לפעמים להמשיך הלאה ולהשאיר את הקושיא בצד, כי 'מקושיא לא מתים'...

בדרך צחות הביאו מקור לכך מהגמרא במסכת תענית (ה, ב) שם אמר רבי יצחק: יעקב אבינו לא מת, ושאל אותו רב נחמן: זכי לחינם הספידו וקברו אותו? ענה לו רבי יצחק: יש לי מקור מפסוק שיעקב אבינו לא מת. כל הלומד גמרא זו תמה: מה ענה רבי יצחק שיש לו מקור מפסוק, הרי הקושיא במקומה עומדת, אם יעקב לא מת מדוע הספידוהו וקברוהו? אלא מכאן אנו רואים שמקושיא לא מתים...

האם ראוי לפרסם רמזים שמשיה יבוא בשנת תשפ"ה?

ידועים דברי רש"י על הכתוב בפרשת השבוע (בראשית מט, א) וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בְּנָיו וַיֹּאמֶר הֲאִסְפוּ וְאָגִידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר יִקְרָא אֲתֶכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים: 'ביקש לגלות את הקץ, ונסתלקה שכינה ממנו, והתחיל אומר דברים אחרים'.

בדורות האחרונים יש רבים המחבבים לפרסם לקראת כל שנה חדשה רמזים שונים שבשנה הבאה תבוא הגאולה. אם כן, נבוא לברר האם אכן מותר לעשות חשבונות לגלות את הקץ, או שמא אין זו הנהגה נכונה.

תיפת רוחם

הגמרא במסכת סנהדרין (דף צו, ב) מביאה שיש מהחכמים שאמרו שאלף וארבע מאות שנה אחר חורבן הבית הראשון תבוא הגאולה, ורבי עקיבא דרש שזמן מועט אחרי החורבן כבר יבוא משיח. כלפי זה אומרת שם הגמרא: 'אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, תיפת עצמן של מחשבי קיצין, שהיו אומרים, כיון שהגיע הקץ ולא בא - שוב אינו בא. אלא חכה לו, שנאמר אם יתמהמה חכה לו'. כך גם פוסק הרמב"ם (הל' מלכים יב, ב): 'לא יחשב הקיצין, אמרו חכמים, תיפת דעתן של מחשבי קיצין, אלא יחכה ויאמין', עכ"ל.

למאמינים מותר לחשב

אולם למרבה הפלא, בהרבה ספרים קדושים קדומים אנו מוצאים שכתבו על שנים מסוימות שבהן תבוא הגאולה, ולכאורה זה מנוגד לדברי הגמרא.

את התשובה אנו מוצאים בשו"ת-מן-השמים' (סימן עב) ששאל על קץ הגאולה ולא השיבו לו משמים, ושם בהערות של הרה"ג רבי ראובן מרגליות זצ"ל כותב ליישב את אותם הצדיקים המחשבים את הקץ, וז"ל: 'כי לא אמרו כן כי אם על אלו שהיו אומרים כיון שהגיע הקץ ולא בא - שוב אינו בא, אבל המאמינים אמונת אומן בשרשי ויסודי דת קודש, [ש]אחד מהם [מיסודי האמונה היא החובה להאמין] - כי גאולת ישראל בוא תבוא אם שתתמהמה, הם הרשו לעצמם לחשוב מחשבות, למען החיות לב אסירי התקוה ולחזק ברכים כושלות'.

לא מוכרח

בדומה לכך אמר מורן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל (דרך שיחה, ויחי עה"פ ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם), שהאיסור לחשב את הקץ נאמר רק כשמאמין ש'מוכרח' הוא לבוא באותו קץ, אבל אם עשה חשבון שבזמן זה יתכן שיבוא ולא 'מוכרח', אזי מותר.

ספרים על זמן הנאולה

בפירושו של הרב מרגליות הביא שם בבקיאות עצומה תאריכים רבים המוזכרים בספרים קדומים שבהם תבוא הגאולה, ומחמת קוצר הידיעה לא נוכל לצייןם.

במשך הדורות התחברו הרבה ספרים לחשב את זמן הגאולה, רבינו הרמב"ן חיבר ספר מיוחד לבירור זמן הגאולה בשם 'ספר הגאולה'; כן נדפס הספר 'חזון למועד' לרבי שמואל ב"ר יהודה וואליריאו; או ספר 'קול מבשר' לרבי אברהם ששון, ועוד. ואילו הגר"א מווילנא בפירושו לספרא דצניעותא פ"ה [ווילנא, ל"ג ע"ד] סיים: 'מכאן תדע קץ הגאולה... ומשביע אני את הקורא בה' א-להי ישראל שלא יגלה זה'.

הזמן נדחה

התירוץ הפשוט על כל זמנים אלו שכבר עברו, מופיע בדבריו של רבינו בחיי (פרשת בא, עה"פ ומושב בני ישראל), וז"ל: 'שעלינו להאמין כי ג' קצים המפורשים בדניאל בנאולתינו העתידה - כולם אמת. שאם יזכו יהיו נגאילים בראשון, ואם לא יזכו בראשון אולי יזכו בשני, ואם לא יזכו גם בשני יזכו בשלישי'.

דומה לכך מובא בתיקוני זהר חדש (צ"ה א) שהקץ שבכל דור הוא כפי הזכויות שלהם, ואם החובות מרובות על הזכויות, נדחית הגאולה לתאריך אחר.

להעביר את הזמן

ביאור עמוק כתב בספה"ק בני יששכר (מאמרי חודש סיון מעלות התורה, אות ט) שכל המציאות של 'זמן' הוא בריאה הקיימת רק בעולם הזה, אבל בעולמות העליונים אין מציאות של זמן, אלא שפע רוחני הנשפע לכל שנה, ובאמת כל הקיצין שחזו מראש בעלי רוח הקודש כולם אמיתיים, כי כאשר יבא משיח, אזי יביא את האור הרוחני של כל השנים שאמרו עליהם שהם זמן הגאולה, וכולם יבואו אל מקום אחד. והם דברים עמוקים ונשגבים מהשגה.

מוטב שלא לפרסם

לסיום, ראוי להביא מה שכתב בשו"ת שבת הלוי (חלק י סימן א), כשנשאל אם ראוי לפרסם מה שכתבו בספרים שמשיח יבוא בשנת תש"ס, על כך מרחיב השבט הלוי, שביאת משיח צדקינו הוא עלום ומכוסה, ולא ניתן לדרוש זה ברבים, ואם כמה גדולי וצדיקי הדורות פלט פיהם הקדוש או קולמוסם הקדוש רמזים על זמן ביאת משיח, היה זה מרוב אמונה ותקוה להתגלות כבוד ה', אבל ידוע שבמשך הדורות ובפרט בשנת ת"ח גרם זה לאכזבה ורפיון, ומה לנו להכניס עצמינו לדבר מסוכן ולפטם ההמונים בדבר שהצניעות יפה, ולבסוף אם ח"ו לא נזכה יסווגו אחר מרוב פחי נפש. ובאמת הדרך שכתבתי היה הדרך המקובל מעולם ע"י גאוני וצדיקי הדורות, מעתיקי השמועה גדולי התורה ועבדי ה' הנאמנים, אלא תחכה לו בחטון, ומעשיך יקרבוך.

הניצול מתאונה או פיגוע רח"ל, האם מברך 'שעשה לי נס במקום הזה'?

על הכתוב בפרשת השבוע (בראשית נ, יד) וַיִּשָּׁב יוֹסֵף מִצְרַיִם, מובא במדרש תנחומא (אות יז) שכאשר חזרו מקבורת אביהם, הלך יוסף אל אותו הבור שהשליכוהו איתו בתוכו, ובירך עליו 'ברוך המקום שעשה לי נס במקום הזה'.

שלא בדרך הטבע

למות, הרי עצם הדבר שיצא ממצב זה ונשאר בחיים הרי זה נס מחוץ לדרך הטבע, וכאשר הוא חוזר למקום הנס, הריהו מברך בשם ומלכות שעשה לי נס, אפילו אם עצם ההצלה היתה בהשתדלות טבעית.

השנה פרטית גלויה

אך אם לא היה בסכנת מוות ודאית, ועל פי דרכי הטבע שקבע הבורא בעולמו מצוי שאדם ניצול ממקרים כאלו, אינו מברך כלל ברכת שעשה לי נס. רק אם ההצלה היתה בהשגחה פרטית גלויה, שהזדמן לו מושיע בדיוק ברגע הנכון, הרי זה תלוי בשתי הדעות בשלחן ערוך, ומברך בלי שם ומלכות.

תאונה קטלנית

אדם שנקלע לפיגוע או תאונה קטלנית רח"ל, והיה בסכנת מוות ודאית, וברגע האחרון יצא משם. על מקרה כגון זה כותב בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' כ"ח) שמי שהיה בסכנת מוות אשר בדרך הטבע אחת דתו

הלכה למעשה

אם נעשה לו נס למעלה מדרך הטבע, מברך 'שעשה לי נס', וכן כשהיה בסכנת מוות ודאית, אף שניצל בדרך הטבע. אבל אם לא היה בסכנת מוות ודאית וניצל בדרך הטבע, אינו מברך כלל. ואם נעשה הנס בהשגחה פרטית גלויה, מברך בלי שם ומלכות

התורה וההפטרה ביאור שייכות ההפטרה לפרשת השבוע

החוש המקשר: ברבת והדרת האב לבנו לפני מותו

מפסירים השבוע בספר מלכים א'-ב, א-יב) את הפטרת ויקרבו ימי דוד למות, בו מסופר על אחרית ימיו של דוד כאשר דוד קרא לשלמה בנו לצוותו ולהדריכו בדרך הטובה שבה ינהג במלכותו, כי רק בדרך זו תתקיים הבטחת ה' לדוד שתימשך מלכותו לזרעו עד עולם.

בפרשת השבוע אנו לומדים שלפני מותו ציווה יעקב ליוסף ולשאר בניו שיעלו אותו לקבורה בארץ כנען, וכן בירך את בניו והזכיר את חלק מהם בתוכחת מוסר, ובין השאר גם מתנבא על המלוכה של יהודה.

בהקשר לכך, ומחמת דמיון העניינים,

עומקה של תורה עומק ועיון בדברי רש"י בפרשת השבוע

מדוע רק עכשיו?

סוד הגלות

ואילו המהר"ל בגור אריה מציע ביאור אחר: עד סמוך למיתתו לא רצה יעקב לגלות לבניו מהגלויות והפורעניות העתידות לבוא על זרעם, כאשר נבחרה רחל, יולכים לגלות והם יעברו אצל קבר רחל, רק כעת סמוך למותו גילה סוד זה, כי אם לא עכשיו אימתי.

תביעה שהתעוררה

מהלך אחר כותב בביאור 'באר בשדה'. עד עכשיו סבר יוסף שיעקב עשה כדן בכך שלא הוליד את רחל להיקבר במערת המכפלה, כי לאה היא אשתו הראשונה ולא רחל, אבל כעת אחרי שנתן יעקב ליוסף את הבכורה, התברר שרחל - למרות שנישאה אחרי לאה - היא עיקרו של בית, ומעתה התעוררה התביעה אצל יוסף מדוע קבר אותה בדרך ולא במערת המכפלה, ולכן ביאר לו יעקב את סיבת הדבר.

עשרות שנים

על הכתוב בפרשת השבוע (בראשית מה, ז) וַאֲנִי בָבְאִי מִפְּנֵי מַתָּה עָלֵי רַחֵל וגו' וְאֶקְבְּרָהָ שָׁם, כותב רש"י: 'זידעתי שיש בלבך עלי, אבל דע לך שעל פי הדבור קברתיה שם, שתהא לעזרה לבניה כשגילה אותם נבחרה רחל, והיו עוברים דרך שם'.

מפרשי רש"י עומדים על השאלה והתמיהה: הרי מאז קבורת רחל עד אותו היום כבר עברו עשרות שנים, ואם אכן ידע יעקב שיש בלבו של יוסף תרעומת על קבורת רחל בדרך, מדוע לא ביאר ליוסף את סיבת הדבר רק עכשיו סמוך למותו?

התנצלות נוספת

המורחז מתייך, שבאמת כבר אמר יעקב ליוסף סיבה זו לפני שנים רבות, רק כעת חזר על כך שוב בשעה שביקש מיוסף להעלותו לקבורה בארץ ישראל.

בני בינה ימי שמורה

שמות הזכרים בהגדרות יפוטסמו בס"ד בגיליון הבא

הנרות הללו

נר ה' החנוכה

- א. "ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים" - היכן מוזכר ברש"י נס דומה, שנתנו מעט שמן והנר דלק יותר מהראוי?
- ב. היכן אנו מוצאים נר בדרך נס היה דולק כל השבוע?
- ג. מובא בר"ן (שבת ט"ז ע"ב מפ"ה ה"ף) שכאשר נטמאו כל השמים, הלכו להביא שמן ממקום רחוק, מרחק ארבע ימים. רש"י בפירושו מציין עיר מסוימת בארץ ישראל שהויתם שם משובחים במיוחד עבור שמן, היכן הוא?
- ד. כמו כן, במקום אחר בפירושו רש"י, מוזכר אחד השבטים שבחלקו היה שמן רב ומשובח, היכן הוא?
- ה. איזה אדם היה דומה לנר המונח על מגורה שכולם מדליקים ממנו?

תשובות:

- א. רש"י ויקרא כד, ג) לפרכת העדות... ורבותינו דרשו על נר מעריב, שהוא עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל, שנתון בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מתחיל ובה היה מסיים.
- ב. רש"י בראשית כד, טו: ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת.
- ג. רש"י דברים לב, יג: ושמן מחלמשי צור - אלו זיתים של

גוש חלב:

- ד. רש"י דברים לג, כד (שבט אשור): 'וטובל בשמן רגלו - שהיתה ארצו מושכת שמן כמעין. ומעשה שנצטרכו אנשי לודקיא לשמן מנו להם פולמוסוס אחד וכו', כדאיתא במנחות (פ"ב).
- ה. רש"י במדבר יא, יז: 'למה משה דומה באותה שעה, לנר שמונח על גבי מגורה והכל מדליקין הימנו, ואין אורו חסר כלום'.

יוונים נקבצו עלי

נר א' החנוכה

- א. היכן מוזכר רש"י את 'מלך יון', ומהו הכינוי שלו?
 - ב. היכן מוזכר רש"י עיר במדינת יון?
 - ג. ציין ארבע מקומות בחמשה חומשי תורה שרש"י מוזכר מילה בלשון יוונים?
- תשובות:**
- א. רש"י בראשית טו, י: ואת הצפור לא בטר, לפי שהאומות נמשלו לפרים ואילים ושעירים וכו' ואומר (שם כא) והצפור והשעיר מלך יון.
 - ב. רש"י בראשית כו לט: משמני הארץ וגו' - זו איטליאה של יון.

פרסומי ניסא

נר ב' החנוכה

- א. על איזה מצוה שבתורה כתב רש"י, שכל הרואה אותו "זוכר את הנס וידבר בו"?
 - ב. היכן כתב רש"י "הקב"ה עשה לנו כאן נס גדול"?
 - ג. על איזה דבר כתב רש"י שכל המזכיר את שמו "זוכר את הנס שעשה המקום"?
 - ד. כאשר משה יהושע רא נס שנעשה, מה עלה בלבו לעשות?
 - ה. מתי אמר הקב"ה "מי מודיע לבני הנסים הללו"?
- תשובות:**
- א. רש"י שמות יג, טז: ולטוטפת - תפליין... ומנחה חבירו עם (יחזקאל כא, ב) והטף אל דרום, (מ"ב ב, י) אל תטיפו, לדבר דבור... שהרואה אותם קשורים בין העינים יזכרו הנס וידבר בו.
 - ב. רש"י שמות יז, טו: ה' נסי, הקדוש ברוך הוא עשה לנו כאן נס גדול."
 - ג. שם שמות יז, טו בהמשך הדברים: לא שהמנחה

קבעים בהלל והודאה

נר ג' החנוכה

- א. איזה פסוק המופיע בהלל, מופיע גם בחומש שמות?
 - ב. "מקימי מעפר דל", לא נאמר 'מקיים' אלא 'מקימי', היכן מוזכר רש"י דבר זה?
 - ג. "חלמיש למעיני מים", מה הניקוד הנכון תְלַמִּישׁ או תְלַמִּישׁ, מה כתב רש"י על כך?
 - ד. "ברך את בית ישראל" - האם הכוונה לבית ממש כפשוטו?
 - ה. "צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא..." - מה לומר רש"י מפסוקים אלו?
- תשובות:**
- א. תהלים קיח, יד: עֵזְרָא וְיִמְרָתָא - ה' וְיִהְיֶה לִי לְשִׁוְעָה שְמוֹת טו, ב: עֵזְרָא וְיִמְרָתָא - ה' וְיִהְיֶה לִי לְשִׁוְעָה.
 - ב. רש"י בראשית מט, יא: אסרי - כמו אוסר, דוגמתו (תהלים קיג ז) מקימי מעפר דל.
 - ג. רש"י דברים לב, יג: 'חלמיש צור - תקפו וחזקו של סלע. כשאני דבוק לתיבה שלאחריו נקוד תְלַמִּישׁ

רבת את ריבם

נר ד' החנוכה

- א. לפי המבואר בפירושו רש"י, כמה חשמונאים נחלמו מול רבבות היוונים?
 - ב. 'מי לה' אלי" - מי הכריז לראשונה הכרזה זו? ומי נענה לקריאה זו?
 - ג. כאשר החשמונאים יצאו למלחמה, האם מותר היה לחשוב שהם מוסרים את הנפש על מנת שהקב"ה יעשה להם נס?
 - ד. מובא בשל"ה הק' שעל הדגל של החשמונאים היה כתוב "מכבי", שהוא ראשי תיבות מ"י כ'מכה ב'אלים ה' - מה הפירוש 'באליים'?
 - ה. 'מסרת גיבורים ביד חלשים" - היכן מביטתה התורה שגם החלשים יוכלו לצבצ במלחמה?
- תשובות:**
- א. רש"י דברים לג, יא: מחץ מתנים קמיו... ראה שעתידין חשמונאי ובניו הלהלחם עם היוונים והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים "ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רבבות, לכן נאמר ברוך ה' חילו ופועל דיוו תרצה.
 - ב. שמות לב, כו: במשה רבנו נאמר: וַיִּאָמֶר מִי לָהּ אֵלֶי וַיִּאָסְפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לֵוִי.
 - ג. רש"י ויקרא כב, לב: 'שכל המוסר עצמו על מנת

סוגיות בחנוכה

נר ו' החנוכה

- א. הלבוש (או"ח ס' תר"ע) מסביר את השיטות שאין חיוב סעודה בחנוכה, שלא כמו בפורים, כי פורים היה הצלת נפשות, ובחנוכה לא בקשו נפשות רק העברת דת. הט"ו חולק עליו וכותב (סק"ג): 'ואין זה נכון, דהא פירש רש"י בפרשת... דגדול המחטיא את האדם יותר מהורגו', עכ"ל.
 - השלם את החסר, באיזה פרשה כתב רש"י כך?
 - ב. בגמרא (שבת כא, ב) מובאת דעת בית שמאי שהדלקת נרות חנוכה היא בסדר של 'פוחת והולך', ואחד הטעמים לכך: "בנגד פרי התג".
 - היכן כתב רש"י בפירושו על התורה שפרי התג המתמעטים והולכים יש בהם איזה סימן לאומות העולם? ומה הוא הסימן?
 - ג. "בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן... ולא היה בו אלא להדליק יום אחד." רש"י בפירושו על התורה מלמד אותנו כמה שמן היה באותו פך, כלומר מה שיעור השמן שצריך עבוד הדלקת יום אחד.
 - היכן הם דברי רש"י? ומהו השיעור?
 - ד. הפוסקים דנים (שערי תשובה ס' תרע"ו, א, פמ"ג: אשל אברהם) האם יגיד לברך בחנוכה "שעשה ניסים לאבותינו", כי אבותיו לא היו באותו הנס.
 - היכן כותב רש"י בפירושו על התורה, שגם שאינו יכול לומר 'לאבותינו'?
- תשובות:**
- א. פרשת כי תצא, דברים כג, ט: "הא למדת שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו, שההורגו בעולם הזה, והמחטיא מוציא מן העולם היה ומן העולם הבא".
 - ב. רש"י במדבר כט יח: 'פרי התג שבעים הם. כנגד שבעים אומות שמתמעטים והולכים, סימן כליה להם, ובימי המקדש היו מגינין עליהם מן הסודין'.

חנוכת המזבח

נר ז' החנוכה

- א. היכן בפירושו רש"י על חומש בראשית יש הסבר למילים "חנוכת-המזבח"?
 - ב. היכן בפרשת ויחי, מוזכר רש"י את חנוכת המזבח על ידי הנשיאים?
 - ג. למי היתה חלישות הדעת על כך שהוא לא נטל חלק בחנוכת המזבח?
 - ד. מתי היתה חנוכת המזבח בימי משה רבנו, בחנוכה או בחודש ניסן?
 - ה. מה הקשר בין שוטרי מצרים ובין חנוכת המזבח?
- תשובות:**
- א. רש"י בראשית יד, יד: "חניכיו... לשון התחלת כניסת האדם או כלי לאומנות שהוא עתיד לעמוד בה, וכן (משלי כד ו) תחנך לנער, (במדבר יא) חנכת המזבח".
 - ב. רש"י בראשית מו, כ: ויש את אפרים - בברכתו לפני מנשה, להקדימו בדגלים ובחנוכת הנשיאים.
 - ג. רש"י במדבר ז, ב: 'לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו, שלא היה עמהם בחנוכה, לא הוא ולא שבטו,

אכסנאי

נר ח' החנוכה

- א. אכסנאי שיש לו מספיק אוכל, האם יש ענין שיקנה אוכל מהמארח?
 - ב. אכסנאי שהתארח פעם אחת אצל מארח אחד, האם ראוי שיתארח שם פעם נוספת?
 - ג. המארח בתוך ביתו אורח אכסנאי למשך כמה ימים, מה יאכיל אותו בכל יום?
 - ד. כאשר רואים אורח אכסנאי בא לעיר, מה ראוי לשאול אותו?
- תשובות:**
- א. רש"י במדבר כט, לו: 'למדה תורה דרך ארץ, שמי שיש לו אכסנאי יום ראשון יאכילו פטומות, למחר מאכילו דגים, למחר מאכילו בשר בהמה, למחר מאכילו קטניות, למחר מאכילו ירק, פוחת והולך כפרי התג'.
 - ד. רש"י בראשית כ, יא: 'אכסנאי שבא לעיר, על עסקי אכילה ושתייה שואלין אותו או על עסקי אשתו שואלין אותו שאתן היא או אותהן היא'.

הזמן והחזן ע"פ בראשית

זה הזמן לשנן ולחזור על לימוד כל חומש
בראשית - ולהפוך את לימוד התורה הקדושה
עם פירוש רש"י הקדוש לקנין נצחי!

מנוון מבחני סיכום ושעשועי תורה על כל ספר 'בראשית'

מבחן 'בקיאות בתורה'

10 שאלות מקיפות וכוללות

בדגש על בקיאות בכל חומש בראשית

מבחן 'דיעת התורה'

45 שאלות סיכום וידיעה

על כל חומש בראשית 5 שאלות מתוכן - זכות

יוסיף דעת

- א. רש"י כותב בפרשת ויצא (ל, טו) שלפי שרחל זלזלה בצדיק לא זכתה להיקבר עמו.
והתמיהה היא: הרי בפרשת ויחי כותב רש"י (מח, ז) סיבה אחרת מדוע לא נקברה רחל במערת המכפלה, כפי שאמר יעקב ליוסף, שקברה שם על פי הדיבור כדי שתתפלל על בניה בגלות!
ב. רש"י כותב בפרשת וישב (בראשית לז, לה): 'רבי יהודה אומר אחיות תאמות נולדו עם כל שבט ושבט ונשאום',
והתמיהה היא: הרי האבות קיימו כל התורה עד שלא ניתנה, ואיך לא הקפידו השבטים על נישואי אחותו האסורה מן התורה?
ג. על הפסוק בפרשת וישב (בראשית לז, לא) וישחטו שעיר עזים, כותב רש"י: 'דמו דומה לשל אדם'.
והתמיהה היא: הרי במסכת גיטין מסופר (דף נז): שכאשר נבזרזאדן נכנס למקדש הוא ראה את דמו של זכריה ושאל מהו הדם, ואמרו לו שזה דם קרבנות, וציווה לשחוט בהמות, וראה שאין הדם דומה לדם אדם, ואם כן איך כתב רש"י שדם שעיר עזים דומה לדם אדם?
ד. בפרשת ויחי כותב רש"י (מז, כט) על הכתוב ועשית עמדי 'חסד ואמת', חסד שעושים עם המתים הוא חסד של אמת שאינו מצפה לתשלום גמול.
והתמיהה היא: הרי בפרשת חיי שרה אמר אליעזר ללבן ובתואל (כד, מט) 'ועתה אם ישכם עושים חסד ואמת את אדוני הגידו לי', הרי לנו שהכתוב נוקט בלשון 'חסד ואמת' גם בחסד שנעשה עם החיים ולא רק עם המתים!
ה. בפרשת ויחי כותב רש"י על הכתוב (מט, ו) וברצונם עקרו שור, רצו לעקור את יוסף שנקרא שור'.
והתמיהה היא: הרי אמרו חז"ל (קידושין מ.) שמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, ומדוע הוכיח יעקב את שמעון ולוי על מה שרק רצו לעקור את יוסף?

חידודי תורה

- א. היכן מוזכרים בחומש בראשית, בחומש או ברש"י:
א. נבזרזאדן. ב. נבוכדנצר (שלוש פעמים). ג. המן. ד. עמלק. ה. סיסרא.
ב. היכן מוזכר מלאך גבריאל בחומש בראשית?
ג. אלו מאורעות בחומש בראשית אירעו 'לעת ערב', או 'לפנות ערב'?
ד. ציין ארבעה מקומות בחומש בראשית בהם אנשים רחצו את רגליהם.
ה. מי הם ארבע האנשים בחומש בראשית הנקראים בשם 'חנוך'?
- ### כמונה בקופסא
- א. מי כתב את חומש בראשית? את התשובה לכך כותב רש"י באחת הפרשיות בחומשי חומשי תורה, היכן הם דברי רש"י אלו?
ב. בחומש בראשית, בפרשת וישב, מסופר שהמדיינים מכרו את יוסף למצרים. באחת הפרשיות בחומש תורה כותב רש"י שאחד מצאצאיו של יוסף הלך למדיין לנקום בהם על שמכרו את יוסף. היכן הם דברי רש"י אלו?
ג. בחומש בראשית, בפרשת ויצא, מסופר שיעקב אבינו ביקש 'לחם לאכול ובגד ללבוש', באחת הפרשיות בחומש תורה מזכיר רש"י את התפילה הזו של יעקב אבינו, היכן הם דברי רש"י אלו?
ד. במרחבי חומש בראשית אנו מוצאים שהאבות הקדושים, אברהם יצחק ויעקב, התפללו אל ה'. באחת המקומות בחומש תורה מזכיר רש"י שבני ישראל תפסו את אומנות אבותם והתפללו, ובמקום אחר כותב רש"י שבני ישראל החליפו אומנותם באומנות האומות, והשתמשו בכח החרב ולא בפייהם. היכן הם דברי רש"י אלו?
ה. בשתי מקומות במרחבי חומש תורה מזכיר רש"י שני דברים שנבראו בששת ימי בראשית, או בערב שבת בין השמשות, היכן הם דברי רש"י אלו?

המבחנים ושעשועי התורה יהיו פתוחים בקו 'קול התורה' ובנדרים+
החל מיום ד' פרשת ויחי - עד יום שני פרשת וארא בשעה 24:00

מתן שכרה בצדה הנרלות ענק בין יודעי ומשנני התורה

פרס ראשון ₪ 1,500 פרס שני 1,000 ₪ פרס שלישי 50 זוכים ב100 ₪

*הזכיה בפרס ראשון ושני הינם לנבחנים קבועים בלבד, שאר הפרסים אף למצטרפים חדשים

